

Іщенко Т. М.,
старший викладач кафедра іноземних мов
Кузьменко Д.В.,
старший викладач кафедра іноземних мов
фінансово-економічного факультету
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»

КРЕАТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ ТА ЇХ ЗАСТОСУВАННЯ ПРИ ВИВЧЕННІ ДІЛОВОЇ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ СТУДЕНТАМИ НЕМОВНИХ ВИЩИХ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

Анотація. Авторами проведено теоретичне дослідження креативних методів навчання. Теоретично обґрунтовано актуальність застосування їх при вивченні ділової іноземної мови студентами немовних вищих закладів освіти. Автори зазначають, що креативні методи навчання є одним з найважливіших компонентів навчального процесу. З метою забезпечення креативного розвитку особистості студента під час навчального процесу сучасна дидактика рекомендує збагачувати традиційні методи навчання креативними прийомами та способами, які б були орієнтовані на створення студентами власних освітніх продуктів. Визначені основні аргументи використання креативних методів. Стаття містить класифікацію креативних методів, їх типи та характерні риси. В статті зазначається, що великого значення набуває особистість педагога, він повинен бути яскравою, талановитою, творчою особистістю.

Ключові слова: креативність, креативні методи навчання, професійна діяльність.

Abstract. The authors have conducted a theoretical study of creative teaching methods. Theoretically, the urgency of using creative teaching methods in the study of Business language by students of non-linguistic Universities. The authors emphasize that the creative teaching methods are among the most important components of the learning process. In order to ensure the creative development of the individual student during the learning process of modern didactics recommends enrich traditional teaching methods of creative techniques and methods that would be focused on the creation of student learning own products. The authors identify the main arguments of using creative methods. The article contains a classification of creative methods, their types and characteristic features. The article also indicates the importance of the personality of the teacher, his talent and creativity.

Key words: creativity, creative teaching methods, professional-activities.

Становлення сучасної національної системи освіти потребує збагачення її новим змістом, наразі особливо **актуальною** проблемою вважається використання креативних методів навчання при вивченні ділової англійської мови студентами економічних спеціальностей немовного вищого закладу освіти (ВЗО) .

З метою формування особистості студента в навчальному процесі сучасна дидактика рекомендує збагачувати традиційні методи навчання такими прийомами та способами, які сприяли б формуванню у суб'єктів навчання мотивації, майбутньої професійної діяльності та змістовних життєвих настанов, високого рівня активності й емоційного захоплення в навчально-пізнавальній діяльності, створенню умов для активного самостійного набуття студентами-економістами загальнонаукових та професійних знань, навичок та вмінь.

Розвиток креативного мислення студентів залежить від їхніх естетичних смаків, інтелектуального потенціалу, який закладений у людині природою. Креативність розглядається нами, як поняття, що актуалізує нестандартність у виявленні творчого потенціалу [1]. Креативність формується зовнішніми факторами, завдяки впровадженню сучасних новітніх креативних методів, але навчити студентів мислити не стереотипними, клішованими формулами, а індивідуально, нестандартно, цілком можливо. Для цього варто організувати роботу як із готовими текстами, так і з написанням власних висловлювань на нестандартні теми.

Важливою умовою ефективного впровадження новітніх технологій є здатність викладачів, на яких покладається це завдання, змінити акценти в методиці викладання, їх готовність до видів діяльності, що базуються на нових засадах. Адже від психологічної готовності викладача прийняти нове, сприйняти його і бути переконаним у правильності обраного шляху значною мірою залежатиме успіх педагогічної діяльності [2]. Трансформація традиційної системи взаємин викладач - студент, зміна ролі викладача, який має виконувати роль наставника забезпечить фундаментальність освіти, яка є інструментом досягнення наукової компетентності.

Результати наукових досліджень і педагогічний досвід сучасних педагогів та науковців дають змогу стверджувати, що використання креативних методів навчання має низку суттєвих переваг над традиційними методами в контексті формування у студентів **загальнолюдських цінностей** (Е.Арванітопуло, Л.Байдурова, І.Зимня, І.Мудрицька, А.Муратов, Е.Полат, Т.Полилова, Т.Шапошникова та ін.). Ці переваги полягають в тому, що в умовах сучасної системи навчання вони найлегше вписуються в навчальний процес, не впливаючи на зміст навчання, визначеного освітнім стандартом. Креативні методи навчання гуманістичні не лише за своєю філософською й психологічною суттю, але й у суто духовному, моральному аспекті, забезпечують не лише успішне оволодіння навчальним матеріалом, що вивчається, усіма студентами, але й інтелектуальне й духовне формування, виховання й розвиток майбутніх спеціалістів.

Не можливо не погодитись з академіком Л.Боголюбовим, який вважає, що перед суспільством і навчальним закладом стоїть завдання повного розвитку особистості, а не всебічного, як це було раніше [5, с. 37].

Особистість студента дійсно унікальна, і те, що дається з легкістю одним, надто важко досягається іншими; отже, з точки зору схоластичного підходу до розвитку особистості правильніше говорити про повний розвиток особистості. Дуже точно розкриваються потенційні можливості, які містяться в застосуванні креативних методів, у словах відомого педагога Г.Песталоцці: «Мої учні будуть дізнаватися нове не від мене; вони відкриватимуть нове самі. Моє головне завдання – допомогти їм розкритися, розвинути власні ідеї».

Порівняння наступних аргументів допоможе з'ясувати, як слід підбирати та застосовувати креативні методи, щоб вони дали позитивний результат:

- в основі креативних методів – залучення учасників навчання до діяльності; доведено, що людина найбільше вчиться і запам'ятовує в процесі своєї діяльності;
- процес навчання рідко є самостійною діяльністю, найчастіше він відбувається в групі; креативні методи надають можливість такого групового навчання;
- учасники навчання приходять на заняття з величезним багажем практичного досвіду; креативні методи дають змогу викладачеві і групі використовувати цей досвід;
- навчання повинно підготувати його учасників до вирішення завдань, які можуть з'явитися в різних ситуаціях ділового спілкування; креативні методи значно краще, ніж традиційні методи викладання, готують до самостійного розв'язання проблем;
- кожен з учасників навчальної групи вирізняється своєрідним стилем навчання; креативні методи дають можливість індивідуального підходу до кожного стилю та кожної особи зокрема, використання цих відмінностей сприяє збільшенню потенціалу всієї групи;
- традиційні методи навчання звертаються до людей-слухачів як до істот, які думають, а людина не лише думає, але й відчуває, діє, приймає рішення; креативні методи намагаються звернутися до всіх форм діяльності людини та залучити їх до процесу навчання;
- навчання означає проведення змін; людина, котра вчиться, повинна в результаті навчання змінити щось в собі; креативні методи допомагають набувати таких змін та отримати згоду на зміни;
- результативність навчання значною мірою залежить від ступеня інтеграції групи;
- люди навчаються краще, коли можуть контролювати рівень, процес та темп здобуття знань; креативні методи залучають кожного із учасників до створення навчання, а також до контролювання навчання;
- навчання дає найкращі результати тоді, коли найменш відірване від попереднього досвіду та щоденної практики; креативні методи допомагають наблизити процес навчання до конкретного досвіду групи;
- найбільшим ворогом результативного навчання є пасивність та апатія учасників; креативні методи є запереченням пасивності, оскільки допомагають студентам вирішувати їх власні проблеми та визначити власні потреби;
- креативні методи передбачають значну гнучкість, основне в них – результат, а не реалізація попередньо визначеного дидактичного плану.

Всі ці аргументи не спрямовані проти традиційних методів навчання, лекції, доповіді, читання – завжди залишаться важливим елементом у процесі навчання. Краще мати комплект методів разом із підбіркою матеріалів у своєму архіві педагога – організатора навчання, тренера, експерта. Інколи такі готові матеріали стають дуже потрібними в організації процесу навчання. Однак слід пам'ятати, що кожне заняття відрізняється від інших, кожна група є іншою, різними є також її потреби. Зважаючи на це, кожного разу навчальні методи слід пристосовувати до потреб групи [3].

Так з метою забезпечення креативного розвитку особистості студента під час навчального процесу сучасна дидактика рекомендує збагачувати традиційні методи навчання креативними прийомами та способами, які б були орієнтовані на створення студентами власних освітніх продуктів, сприяли б формуванню у суб'єктів навчання мотивації, майбутньої професійної діяльності та змістовних життєвих настанов, високого рівня активності в навчально-пізнавальній діяльності, створенню умов для активного самостійного набуття студентами загальнонаукових та частково професійних знань, навичок та вмінь [2, 4].

Великого значення набуває особистість педагога. Він повинен бути яскравою, талановитою, творчою особистістю. Саме креативний педагог може навчити креативності іншого.

Головним фактором креативного навчання є ініціатива студентів. Таким чином студент перестає бути об'єктом впливу і стає повноправним суб'єктом спілкування. Він несе відповідальність за свою роботу у такій самій мірі, як викладач – за свою.

Креативне навчання є не що інше як навчання творчості, і саме воно є також творчою діяльністю.

Класифікація методів навчання - це впорядкована за певною ознакою їх система. Дидактиками розроблено десятки класифікацій методів навчання.

Наявність різних класифікацій методів засвідчує, що метод навчання є багатовимірним утворенням, виконує різні функції (навчальну, розвивальну, виховну, спонукальну, контрольно-коригуючу). Тому його можна розглядати з різних точок зору. Це спонукає багатьох дослідників відмовитися від штучного відокремлення методів у групи і перейти до простого перерахування, розкриття суті і особливостей застосування в різних умовах навчання.

Креативні методи навчання орієнтовані на створення учнями власних освітніх продуктів. Пізнання при цьому можливе, але воно відбувається саме під час та завдяки творчій діяльності того, хто вчиться. Головним результатом є отримання нового продукту.

До креативних методів належать методи, які у традиційному розумінні є інтуїтивними: метод «мозкового штурму», метод емпатії, педагогічні методи учня, що виконує роль учителя, тощо.

Такі методи спираються на нелогічні дії учнів, які мають інтуїтивний характер. Інший вид креативних методів навчання базується на виконанні алгоритмічних приписів та інструкцій (методи синектики, «морфологічного аналізу»), їх мета – побудова логічної опори для створення тими, хто навчається освітньої продукції.

Наступний вид креативних методів – метод евристики, тобто прийоми, які дозволяють вирішувати завдання шляхом «наведення» на можливі правильні їх рішення та скорочення варіантів таких рішень.

Розглянемо деякі з методів, що належать до групи креативних методів навчання.

Метод придумування – це спосіб створення невідомого раніш продукту за результатами певних розумових дій. Метод реалізується за допомогою таких прийомів:

- а) заміщення якості одного об'єкта якостями іншого з метою створення нового об'єкта;
- б) пошук властивостей об'єкта в іншому середовищі;
- в) зміна елемента об'єкта, що вивчається, та опис властивостей нового об'єкта, який здо-
буто за результатами цієї зміни.

Метод «Якби...». Студентам пропонується скласти опис та намалювати малюнок про те, що відбудеться, якщо щось зміниться. Виконання студентами подібних завдань не тільки розвине їх здатність уявляти, а й дозволить краще зрозуміти реальність.

Метод гіперболізації. Збільшується чи зменшується об'єкт пізнання, його окремі частини або якості: придумується найдовше слово, найменше число; зображуються інопланетяни з великими головами або маленькими ногами. Особливий ефект таким уявленням може надати Книга рекордів Гіннеса, у якій досягнення балансують на межі реальності та фантазії.

Метод аглютинації. Студентам пропонується поєднати непок'єднувані у реальності, якості, властивості, частини об'єкта та зобразити, наприклад: гарячий сніг, вершину безодні, обсяг пустоти, солодку сіль, чорне світло тощо.

Метод «мозкового штурму» – це метод групового розв'язання творчої проблеми або метод комунікаційної атаки (А. Ф. Осборн, США, 1937). Основне завдання методу – збирання щонайбільшого числа ідей з результатами звільнення учасників обговорення від інерції мислення і стереотипів.

Характерними особливостями методу є: спрямованість на активізацію творчої думки студентів; використання засобів, які знижують критичність та самокритичність особистості завдяки чому зростає її впевненість у собі; функціонування на засадах вільного, нічим не обмеженого генерування ідей у групі спеціально відібраних осіб («генераторів ідей»);

зниження рівня самокритичності студентів і запобігання витісненню оригінальних ідей у підсвідомість як небезпечних; створення умов для появи нових ідей; сприяння появі почуття психологічної захищеності.

Для цього використовують низку особливих прийомів, зокрема засоби, що знижують критичність і самокритичність студентів, тим самим підвищуючи його впевненість у собі й механізми його творчого акту.

Метод синектики – це спосіб стимуляції уяви тих, хто навчається через поєднання різних рідних елементів (Дж. Гордон, США, 1952), який базується на методі «мозкового штурму», різних за видом аналогій (словесної, образної, особистої), інверсії, асоціації тощо.

Характерними особливостями методу є: вихід за рамки вузькопрофільних можливостей шляхом залучення до вирішення проблеми спеціалістів з різних галузей (група синектики); розширення поля дій, вироблення нових підходів до вирішення проблеми через зіткнення несподіваних думок, незвичайних аналогій (прямих, суб'єктивних, символічних, фантастичних), які розвивають мислення; підвищення медитації особистості, що дозволяє гранично зосередитися на об'єкті, створюючи оптимальні умови для активізації інтуїтивного процесу.

Суть методу синектики в тому, щоб зробити невідоме відомим, а звичне – чужим, перетворити невідоме у відоме означає вивчити проблему і звикнути до неї, після цього проробляється зворотна операція – звичне робиться чужим. Це досягається за допомогою чотирьох типів операцій: особистісне уподібнення, пряма аналогія, символічна аналогія та фантастична аналогія.

Метод «морфологічного аналізу», або метод багатовимірних матриць, в основу якого покладено принцип систематичного аналізу (Ф. Цвіклі, Швейцарія, 1942).

У процесі розробки нової ідеї студентам необхідно скласти матрицю, в якій слід розкрити повний перелік ознак даної ідеї або завдання (характеристики, процеси, параметри, критерії тощо).

Відбувається процес знаходження нових, несподіваних та оригінальних ідей шляхом складання різноманітних комбінацій відомих та невідомих елементів.

Аналіз ознак та зв'язків, отриманих з різних комбінацій елементів (побудов, процесів, ідей), застосовується як для виявлення проблем, так й для пошуку нових ідей.

Метод інверсії, або звернення, орієнтований на пошук ідей у нових, несподіваних напрямках, здебільшого протилежних традиційним поглядам та переконанням.

Характерними особливостями цього методу є: орієнтація на принцип дуалізму; розвиток діалектики мислення студентів; вплив на рівень розвитку творчих здібностей.

Коли стереотипні прийоми виявляються марними, застосовуються принципово протилежні альтернативи рішення.

Метод інверсії зорієнтований протилежних на пошук вирішень творчого завдання в нових, несподіваних напрямках, частіше за все традиційним поглядам та переконанням, які присутні в логіці.

Метод інциденту. Цей прийом спрямований на подолання особистісної інерційності й вироблення адекватних способів поведінки в напружених стресових ситуаціях, що можуть виникати в майбутніх фахівців із захисту інформації та управління інформаційною безпекою. Цей метод відрізняється тим, що застосовується в тих ситуаціях, які характеризуються несприятливими умовами для прийняття рішень: дефіцитом інформації, часу, тобто чинниками, що призводять до дуже великої напруженості. Ухвалення відповідального рішення в напружених умовах – одна зі складних психологічних проблем підготовки фахівців з інформаційної безпеки. Метод інциденту використовується для того, щоб перебороти підвищену інерційність психіки майбутніх фахівців і сформувати в них навички приймати оптимальні рішення без емоційної напруженості.

Метод гіперболізації. Збільшується чи зменшується об'єкт пізнання, його окремі частини або якості.

Основна мета кейсового методу – навчити на прикладі конкретної ситуації (кейса) груповому аналізу проблеми і самостійному прийняттю рішень.

Креативні методи навчання орієнтовані на створення майбутніми фахівцями нових освітніх продуктів. Умовно креативні методи навчання можна поділити на методи інтуїтивного характеру («мозковий штурм», метод емпатії та ін.), методи навчання, що базуються на виконанні алгоритмічних приписів та інструкцій (методи синектики, «морфологічного аналізу» та ін.) та методи евристики (методи «наведення» на можливі правильні рішення завдань та скорочення варіантів їх вирішення). При виборі таких методів навчання необхідно враховувати чинники, які пов'язані з реалізацією поставлених цілей і завдань заняття, їх відповідністю до специфіки навчального предмета, змісту й обраних форм організації навчання.

Представлені вище креативні методи навчання – це тільки мала частина розв’язуваного комплексного завдання побудови цілісної системи використовуваних продуктивних методів навчання.

Отже, використовуючи креативні методи навчання при формуванні у студентів навичок креативного мислення на заняттях, процес навчання стає цікавим, різноманітним, ефективним, демократичним.

Література

1. Краткий психологический словарь. // Под ред. А.В. Петровского, М.Г. Ярошевского. М.: Политиздат. – 1985. – 431 с.
2. Сидорчук Т. А. Система творческих заданий как средство креативности на начальном этапе становления личности: Автореф. Дис. ... канд. пед. наук. - М., 1998. – 21 с.
3. Харцій О. М. Значення креативності в освіті: Навчальний посібник. - Х: Основа, 2008. – 189 с.
4. Булка Н. І. Креативність і соціальна компетентність // Практична психологія та соціальна робота. – 2001. – № 10. – С. 46–49.
5. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования: Учеб. пособие для студентов пед. вузов и системы повышения квалификации педагогических кадров / Под ред. Е.С. Полат. –М.: Изд. Центр«Академия», 2000. – 272 с.

Капустіна О.В.,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри іноземних мов
факультету міжнародної економіки й менеджменту
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДИКИ CLIL У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Анотація. У статті розглянуті питання практичного застосування методики CLIL в процесі навчання іноземних мов у вищих навчальних закладах України. Обговорюються методика та результати експеримента.

Ключові слова: Предметно-мовне інтегроване навчання, ефективність методики, іноземна мова для спеціальних цілей.

Abstract. The article touches upon the issues related to practical implementation of CLIL method in the process of language learning in Ukrainian high school.

Key words: Content and language integrated learning, efficiency of methodology, foreign languages for special purposes.

Європейський вибір України вимагає суттєво прискорити процес оволодіння іноземними мовами та підвищити його якість. Тому наша педагогічна спільнота звертається до новітніх світових методик навчання з метою їх застосування на теренах України. [1], [2].

У статті [3] нами проаналізовано новітні педагогічні методики навчання іноземним мовам, які широко застосовуються в європейських країнах, та розглянуті питання можливості та доцільності їх використання у вищих наукових закладах України. Зроблений висновок зводиться до наступного:

- через брак коштів та відсутність достатньої кількості підготовлених фахівців масове впровадження в навчальний процес (на рівні навчальних програм) таких прогресивних навчальних технологій як CLIL та CALL не є наразі доцільним, але факультативне застосування елементів цих технологій в процесі навчання іноземним мовам є дуже корисним і потребує всього вітатися та підтримуватися.

Перш за все, це стосується технології CLIL, тобто методики вивчення іноземної мови в процесі набуття знань цією мовою зі своєї фахової дисципліни [4]. Звичайно, ідеальним варіантом було б опанування своєю професією в Оксфорді, Кембриджі чи десь іще, але така методика, на жаль, не може бути рекомендована для широкого застосування.